

Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan'a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme

Merve ÇELİK VAROL^{*}, Erdem VAROL^{**}

^{*} Araştırma Görevlisi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İletişim Sanatları Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

^{**} Araştırma Görevlisi, Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

Email: m.celik@iku.edu.tr, erdem.varol@marmara.edu.tr

Öz

Bireysel toplumda bir kitle düşünürü, McLuhan, tipografik teknolojinin batı toplumlarındaki düşünsel değişimi nasıl etkilediğini tanımlamaya çalışmıştır. “Elektronik medya” olarak tanımlanan kavramın çıkış noktasını tartışmaya açan McLuhan, düşünsel süreçlerde veya yeni teknolojinin başlangıcında meydana gelen kültürel değişimlerin kavranmasında önemli hale gelen tarihsel akımları nasıl değerlendirdiğini ele almıştır. Gutenberg’in matbaayı bulmasıyla birlikte toplumda bazı değişimlerin söz konusu olduğunu savunan McLuhan, dünyanın sözlü kültürden yazılı kültüre doğru evrim gösterdiğini haber medyasının da aynı durumda yazılı kültürden elektronik kültüre evrildiğini savunmuştur. Çalışmalarında hem kendi görüşlerine hem de diğer görüşlere yer veren McLuhan, ortaya yeni karma bir düşünce ortaya koymuştur. Gutenberg Galaksisi’nde belirttiği üzere mekanik teknolojinin, matbaada harflerin kağıda basılmasından günümüze nasıl geldiğinden bahsetmiştir. Çalışmada; McLuhan ve günümüzde hala etkili olan kavram ve kuramları literatür taraması sonucu yeniden incelenmiş, geleneksel ve yeni nesil kitle iletişim araçlarıyla birlikte günümüz için oldukça yaygın kullanılan yeni medya araçları dahilinde güncel değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca, Marshall McLuhan’ın teknoloji ve medya eleştirileri yeniden tartışılarak, yeni medya teknolojileri ekseninde bir değerlendirme yapılmıştır. Betimleyici

araştırma yöntemi kullanılarak McLuhan'ın "tetrad" kavramı yeni medya ve yeni nesil kitle iletişim araçları bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışma, McLuhan ve ürettiği teoriler ile birlikte Türkçe'de var olan sınırlı kaynağa katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: McLuhan, Medya, Küresel Köy

An Overview Of The Concepts And Theories Of Marshall Mcluhan: An Evaluation On The Axis Of Contemporary Dominant Media

Abstract

In the individual society, a mass man, McLuhan, tried to define how typographic technology affects intellectual change in Western societies. The concept of "electronic media" has opened the stage for discussion. How to evaluate historical trends that are important in understanding cultural changes in intellectual processes or at the beginning of new technology. Mcluhan argued that the world has evolved from oral culture to written culture, and that the media has evolved from written culture to electronic culture.

McLuhan, who gave his own views and other views in his work, suggested a new mixed thought. As he pointed out in the Gutenberg Galaxy, he talked about how mechanical technology came today when letters were printed on paper. In this study, Mcluhan and his theories and concepts that are still effective today were reviewed as a result of the literature survey and contemporary assessments including mass media were made. In addition, Marshall McLuhan's technology and media criticism was re-discussed and an evaluation was made on the basis of the new media technologies. Using descriptive method, McLuhan's concept of "tetrad" was evaluated in the context of the new media. The study aims to contribute to the limited resources available in Turkish with McLuhan and his theories.

Keywords: McLuhan, Media, Global Village

1. Giriş

Farklı tarihsel zamanlar, insan bilgisinin tüm eğilimlerini belirlemiştir ve yönlendirmiştir. Gelişmeler, değişimler ve dönüşümler, yeni katkılar, gerçekliği takdir etme ve bu takdirle iletişim kurma yolunda derin değişiklikler yaratmıştır.

McLuhan, teknolojideki ve toplumdaki değişiklikleri keşfetmek adına yeni bir yol izlemiştir. McLuhan, bu değişimler için teknolojiyi işaret ederek, bu yeni duruma insanlığın zorunlu olarak yöneltildiğini vurgulamaktadır. Günümüz dünyasında, teknoloji insanların yaşamındaki sıradan aktiviteleri bile günden güne daha çok etkilemekte, insanlar teknolojiye güvendikçe bu durum devam ederek insan hayatının önemli bir parçası haline gelmektedir. Teknolojinin bu etkisi kuşkusuz kişilerin bireysel seçimlerinden kaynaklanmaktadır. Bir başka önemli nokta ise hayal gücüdür. McLuhan, teknoloji ile hayal gücü arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmektedir. Bizi sarıp sarmalayan dünyayı görmek adına en biricik yol hayal gücüdür. Eğer hayal gücü olmasaydı insanlık şimdiye kadar hiçbir şey icat edemeyecekti. Bu bakış açısıyla bakıldığında, teknolojinin insan yaşamına ne derece etki ettiği görülmektedir. McLuhan'a göre, teknolojik gelişmeler sonrası artık insanlığın eski çağlarına, eski devletler zamanına dönmesi mümkün görünmemektedir. "Medya Mesajdır" kavramı da bu görüşten ortaya çıkmıştır.

McLuhan, elektronik çağda yaşamakta olan ve yaşayacak olan insanların, yazılı kültür çağındaki insanlara nazaran daha bilinçli olduklarını savunmuştur.

McLuhan'a göre yazılı kültür insanları bireyselleştirmiş, birbirlerine uzaklaştırmış ve bilinçlerinin yok olmasına neden olmuştur.

Elektronik çağ ile birlikte insanlar yeniden bilinçlenecektir. McLuhan bu bilinçlenmeyi milliyetçilikle örneklendirmiştir. Söz gelimi matbaa ve yazılı kültürle birlikte milliyetçilik Kıta Avrupası'na yayılmış ve toplumun bilinçsizliği ile önemli bir taraftar kazanmıştır. Ancak teknolojinin gelişmesi özellikle televizyonun geniş kitlelere ulaşması sonrası toplum eskiye, kabile toplumuna doğru dönüşüm yaşamıştır. Bu gelişmelerle birlikte ulus devlet yapıları zemin kaybederek yerini klan-kabile tarzı örgütlenmelere bırakmıştır. Artan iletişim olanakları sonrası toplumlar birbirini daha kolay tanıma

fırsatına ermiş, milliyetçiliğin kalıplarını kırmışlardır. Kabileleşen toplumlar, elektronik araçlarla diğer kabile toplumlarıyla aralarındaki sınırları kaldırmış, böylece dünya global bir köy halini almıştır. McLuhan köy kavramını bilinen kırsal kesim yerleşim alanı olarak değil teknolojinin yönlendirdiği, insanların evlerine kapanıp ekranlar aracılığıyla iletişim kurdukları yeni nesil elektronik bir yaşam formu olarak tanımlamıştır.

McLuhan insanlık tarihini 4 önemli döneme ayırmıştır. Bu dönemlerden bir diğerine geçiş iletişimin toplum üzerinde büyük değişikliğe yol açmasından kaynaklanmaktadır.

Bu dönemler (<http://www.iletisimcagi.com/2016/04/23/marshall-mcluhanda-iletisim-ve-tarihin-caglara-ayrimi/>, 10.01.2018):

1. Kabile Çağı: Kabile çağını değiştirecek buluş: fonetik alfbedir. İşitseldir.
2. Edebiyat Çağı: Alfabenin bulunmasıyla edebiyat çağına geçilmiştir. Bu dönem insanlar için büyük değişim olmuştur. İşitsel ve görsel bir çağdır.
3. Basım Çağı: Edebiyat Çağı basım teknolojisinin ortaya çıkmasıyla yok olmuştur. Gutenberg'in buluşu sonrası basılı çağa geçilmesiyle görsel bağımlılık artmıştır.
4. Elektronik Çağ (içinde bulunduğumuz çağ): McLuhan'a göre telgrafın icat edilmesiyle insanlar büyük bir değişim geçirerek »elektronik çağa« geçmişlerdir.

McLuhan'ın önemli görülen söz konusu tarihi bölümlendirmesi, kronolojik tarih anlayışından çok farklı bir yapı çizmektedir. McLuhan'ın zaman zaman ileriye, zaman zamansa geriye giden tarih anlayışı basılı kitapla oluşan bireyselliğin Global Köy'de yeniden ortadan kalktığını düşündürmektedir.

Elektronik medyada çoğunluğun katılımının söz konusu olduğu bilinmektedir. McLuhan, televizyonun aynı anda büyük bir hızla çeşitli ortam ve zamanlara götürdüğüne dikkat çekmektedir. McLuhan, elektronik çağda insanların, yazılı kültürde olduğundan çok daha bilinçli olacağını savunmuştur. Ona göre, yazılı kültür insanların bilinçlerinin yok olmasına neden olurken, elektronik çağ bilincin tekrar oluşmasını sağlayacaktır.

2. Marshall McLuhan'ın Kuramları

3. Medyanın Ekolojisi: İnsanın Doğası İle Teknolojinin Buluşması

Medya ekolojisi, medya ve iletişim teknolojilerinin insan doğası üzerindeki etkisini ve değişimlerini analiz eden bir kavramdır. Medya, insanın çevresiyle olan etkileşiminde önemli bir rol oynadığından, medya ile insanlar arasındaki ilişkiyi arayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Postman (2000) medya ekolojisini, medyanın (iletişimin) insani duygu, algı, değer ve anlayışı nasıl etkilediğinin sistematik bir süreci olarak tanımlamıştır; ve ayrıca medya ile insan etkileşimini ele alarak, insanlar için hayatta kalma şansını kolaylaştırdığını savunmuştur. Postman teknolojinin toplumla birlikte gelişen bir kanal olduğuna inanmaktadır.

Carey (1989), medya ekolojisinin, medya ve teknolojinin entegrasyonu olduğunu, insanların karşılıklı bağımlılık ve dinamizmi üzerine odaklandığını, zamanla insan içindeki değişikliklere yol açan medya değişimlerinin iletişim çalışmalarından nasıl farklı olduğunun kültürel sonuçlarının araştırılması olduğunu belirtmiştir. Denilebilir ki, insanlar düşünmek, etkileşim kurmak ve oyun oynamak için teknolojik cihazları kullanmaktadır. Dolayısıyla, teknolojinin, insanların yaşama dair gerçekleri nasıl anlayacağına dair hayati bir rol oynadığına inanılmaktadır.

Carpenter (1960) medya ekolojisini karmaşık bir çalışma alanı olarak tanımlayarak, teknoloji ve kültürün bütünleşik hale gelmesiyle oluşan bir iletişim sistemi olarak görmektedir. Crowley (2011), medya ekolojisinin medyayı, çevreyi, duyguları, algıları, anlayışı ve değerleri, insan-çevre değişimleri üzerindeki etkilerini, teknolojiyi eleştirel düşüncenin yansımaları bir yaklaşım olarak kullandığını belirtmiştir. Medyanın kendisi de insanın yakın çevresi içindeki faaliyetlerini etkileyen mesajdan ibaret olarak görülmektedir.

Medya Ekolojisi Teorisi 1960 yılında Marshall McLuhan tarafından öne sürülmüştür, ancak 1962'de belirgin biçimde yayınlanmıştır. Söz konusu teori, tüm medya ve iletilen medya mesajlarının, insanın ve toplumun faaliyetlerini etkileyen zorlayıcı bir güç dışında olduğuna inanmaktadır. Bu etki, duyuşal dengeyi işitme, koku, dokunma, görme ve tat ile eşitleyerek sağlamaktadır. Bununla birlikte, teknolojik yenilikler, duyuşal dengeyi kesen

insan yeteneklerinin ve duyularının ilerlemesidir. Bu kesinti, insanlar tarafından kullanılmak üzere yeni teknoloji yaratan yeni bir toplum doğurmaktadır. Medya ekolojisi teorisi, taş devrinden teknolojik çağa kadar medyada iletişimin rolü üzerine yoğunlaşmıştır. McLuhan (1996), iletişimde, kullanmayı seçtiğimiz medyanın gönderdiğimiz mesajın türünü belirlediğini belirtmektedir. Bu nedenle medya ile iletişimde teknoloji kullanımı arasında sürekli bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Mesajların gönderilmesinde kullanılan teknolojinin seçimine dayanan, iletişimde metin üzerinden ilerleyen telefon seçimi buna örnek olarak gösterilebilir. Postman (2008), medya ekolojisinin, teknolojiyi kullanarak toplumsal kültürde bir denge kurmak amacıyla medya ile insanlar arasındaki etkileşimi içerdiğini gözlemlemiştir. Medya Ekolojisi Teorisi, teknolojinin iletişim, algılamalar, duygular ve anlayışlar da dahil olmak üzere insanlığın neredeyse tüm eserlerini kontrol ettiği ve etkilediği ilkelere odaklanmaktadır.

Teori, medyanın toplumu dört çağda tanımladığını iddia etmektedir. Bunlar; Kabile Dönemi, Okuryazar Dönemi, Basım Dönemi Ve Elektronik Dönem'dir. Medya Ekoloji Derneği (2000) medya ekoloji teorisinin aşağıdaki varsayımlara sahip olduğunu belirtmektedir:

- Medya toplumdaki her eylemi beslemektedir.
- Medya algılarımızı düzeltmekte ve deneyimlerimizi organize etmektedir.
- Medya dünyayı bir arada tutmakta ve eylemleri güçlendirmektedir.
- Medya dünyayı küresel bir köye dönüştürmektedir.

McLuhan (1996) kabile çağını, işitme, dokunma, tatma ve koklama duyularının insanlığın görselleştirme yeteneğinin daha belirgin olduğu bir dönem olarak nitelendirmektedir. Bu dönemde işitme, çoğu insanın dikkatini toplumdan duyduklarına göre hareket etmeye yönlendirmektedir. Basım Dönemi, baskı icadı nedeniyle ürünlerin seri üretimine odaklanmaktadır. Bu dönemde insanlar, bazı metinsel materyalleri, insanların satın alabileceği ve okuyabileceği basılı materyalleri doğuran kitaplar gibi birden fazla kopya halinde üretebilmişlerdir. Bu çağda toplumda okuryazarlık oranı artmaya başlamıştır ve kütüphaneler oluşturulmuştur ve muhafaza edilmiştir. Elektronik

Çağ, ses ve görseller de dahil olmak üzere derhal geri bildirim ile topluma anında iletişim kurma imkanı tanımıştır.

4. McLuhan'a Göre İnsanlık Çağları ve Sosyal Değişimlere Etkisi

Marshall McLuhan insanlık tarihini bilinenin aksine farklı şekilde dört ayrı döneme ayırmıştır. Bu çağlar arasındaki değişimler insanları etkileyen yenilikler ile yaşanmıştır. Bunlar; Kabile Çağı, Edebiyat Çağı, Basım Çağı ve içinde bulunduğumuz Elektronik Çağ'dan oluşmaktadır. İnsanlık toplu yaşama geçtikten sonra sözlü kültür ile kendini geliştirmiş, hikayeler, efsaneler, söylenceler nesilden nesile bu şekilde aktarılmıştır. Bununla birlikte bu aktarımlar sırasında değişimlere uğramış, insanlar gruplara ayrıldıkça her grup söylenceleri kendine göre uyarlamıştır.

Yazının bulunması ise söz yerini yazıya bırakmaya başlamış, insanlar iletişim için ağızları ve kulakları kadar hatta daha çok gözlerini ve ellerini kullanmaya başlamışlardır. McLuhan'a göre yazının bulunması ile Kabile Çağı yerini Edebiyat çağına bırakmış ve alfabenin ortaya çıkışıyla, matematik gibi bilim dalları insanlık kültürüne girmiştir. Bu çağ ise matbaanın bulunması ile sona ermiştir.

McLuhan edebiyat çağı sonrası ortaya çıkan bu döneme basım çağı adını vermiştir. Matbaanın icadı ve yazının hızlıca basılıp kopya sayısının artması sonrası görsellik daha çok öne çıkmıştır. İnsanların her gün kullandıkları kelimeleri yazılı olarak görmesi, bazılarının anlamlarının değişmesine bile neden olmuş ayrıca düşüncelerin yazıya dökülüp, değişmeden birçok kişiye ulaşması, ideolojilerin yayılması, birçok fikrin doğmasına neden olmuştur. McLuhan'a göre matbaanın icadı ve kitapların çoğaltılması sonrası insanların yeni bilgileri öğrenmesi için diğer insanlara ihtiyacı azalmış, herkes kendi başına kitap okuduğu için toplumda bireysellik artmıştır. Sözlü kültürde topluca konuşmalar ve fikir alışverişleri yapılırken, kitaplarla insanlar evlerine, odalarına çekilmişlerdir (Laughey, 2007: 35).

McLuhan'a göre telgrafın icadı insanlığın yeni bir döneme geçmesine neden olmuştur. Bu dönemi elektronik çağ olarak adlandıran McLuhan, basım çağındaki bireyselliğin bu yeni çağ ile sona erdiğini ve dünyanın global bir köy halini aldığını öne sürmüştür. Bu yeni dönemde tıpkı kabile dönemi gibi insanların iletişime ve enformasyona katkı

verdiğini, katılım gösterdiğini savunan McLuhan, televizyonun insanları bir araya getirdiğini, aynı anda büyük bir hızla birçok yere götürdüğünü belirtmiştir.

McLuhan, sözel kültürün matbaa ile yazılı kültüre yenildiğini ancak teknolojik gelişmelerle birlikte elektronik kültürün ortaya çıktığını ve yazılı kültürün tek düzeliğini yıktığını öne sürmüştür. Bunda en büyük payı ise televizyona vermiştir. Ayrıca yazılı kültür ve alfabe sayesinde batılı kültürlerin bunu bir emperyal araç olarak kullandıklarını iddia etmiştir. Yine McLuhan'a göre elektronik çağda hiçbir şey gizli kalmamaktadır. Olumlu veya olumsuz tüm olanlar dünyanın gözü önünde cereyan etmektedir. Bu konuda da en büyük payı yine televizyona vermektedir. McLuhan, elektronik çağın en belirleyici aracı olarak gördüğü televizyonun içeriği dışarıya, dışardakini de içeriye taşıdığını söyleyerek, televizyonun gözü kabile toplumundaki kulak gibi kullandığını öne sürer. McLuhan yaşadığı dönemde elektronik çağın belirleyicisi olarak televizyonu örnek göstermiş olsa da, günümüzde internet ve daha özel anlamda sosyal medya televizyonu tahtından indirmeye aday hale gelmiştir.

5. Global Köy mü Glokal Kent mi

1960'larda McLuhan, basılı kültürün sonu hakkındaki fikirlerini dile getirmiştir. Bu kavram, görsel (basılı metin) ile sözlü ve işitsel (konuşulan metin) arasındaki kültürel biliş yerine elektronik teknolojinin, cihazların ve medyanın geliştirilmesine dayanmaktaydı. Ayrıca, McLuhan'ın en büyük katkısı, "kabile tabanı "unsuru da dahil olmak üzere, insanlığı sosyal organizasyonla ortak bir kimlikle ilişkilendiren elektronik teknolojinin bu yeni dönemiyle ilgili başka bir tahmin üzerinde gösterilebilir-yazar bu yeni topluluğu "küresel bir köy" olarak adlandırmasıdır.

"Küresel Köy" teriminin tamamını anlamak için, öncelikle, "köy" terimiyle hangi anlamın bağlantılı olduğunu ayırt etmek gerekmektedir. İnsanlığın, olay ve bilgiye aynı anda iletişim kurabileceği ve tepki verebileceği küçük bir mekan fikrini ve aynı zamanda karşılıklı aşinalık nispeten yüksek bir seviyeye ulaştığı bir yeri temsil edebilmektedir. Ayrıca, Benjamin Symes göre, "Küresel Köy" kavramı tüm katılımcılar ile birlikte küresel ölçekte bir toplum oluşturmak, böylece sosyal farkındalık, kenarında halkın teorik bir görüntüsü anlamına gelmektedir.

Denilebilir ki, “Küresel Köy”de kullandığımız medyanın hızına bağlı olarak doğrudan duyular ile bağlantı kurulmaktadır. İnternet, telefon ve televizyon gibi medyalar, nüfusun diğer kıtalardan insanlarla iletişim kurmasını sağlamaktadır.

Kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması ile birlikte dünya giderek daha da küçük bir hal almakta ve sadece mesafelerin kısalması değil, aynı zamanda toplumun bize tanıdık gelmeyen ya da uygun olmayan olasılıkların teklifini de vermesi söz konusu olmaktadır. Günümüzde evde otururken, bir başkanla bir fincan çay içmek veya dünya çapında seyahat etmek mümkündür. Bir başka deyişle toplum, küresel iletişimin günlük sürecine katılma fırsatı sağlayan teknolojilere bağımlı olma eğilimindedir.

Zaman ve mekan ayrımı olmaksızın insanların birbirlerine kolayca bağlanması anlamında hizmet veren başlıca medyalardan biri de İnternet’tir. İnternet, küresel ölçekte bağlantılı toplumun büyük bir bölümünü destekleyen ortamı temsil etmektedir. Benjamin Symes'e göre, İnternet'in en önemli teorilerinden biri olan “Küresel Köy”, İnternet'in gücünün “birbirine bağlanma” kabiliyetine ilişkin bir fikirdir. Bu durumda, İnternet teknolojisi toplumu şekillendirmek adına önemli bir role sahiptir.

Günümüzde internet teknolojisinin sunmuş olduğu yeni araçların kullanımlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, sosyolojik yaklaşımların etkilendiğini söylemek mümkündür. Söz konusu sosyolojik yaklaşımların içerisinde, modernizasyon ve eşzamanlı küreselleşme süreçlerinden bahsetmek de mümkün olmaktadır.

McLuhan, çalışmalarında teknolojinin insanın bir uzvu olduğunu ve medyanın kendisinin içeriğinden daha çok insanı etkilediğini öne sürmüştür. McLuhan, medyanın en önemli yönünün kültürel içerikle ilgili olmadığını dile getirerek, iletişimin teknik yönlerini ön plana çıkarmıştır (Stevenson, 2008: 200). Bununla birlikte teknolojik gelişmeler sonrası kitle iletişim araçlarının daha çok kişiye ulaştığını, dünyada olan gelişmelerden binlerce kilometre ötedeki kişilerin de haberdar olacağını böyle dünyanın küresel bir köy halini alacağını öne sürmüştür. McLuhan küresel köy kuramını teknolojinin geliştirdiği medyanın insanlığı yeniden bir araya getirdiği saptaması üzerine kurmaktadır. McLuhan’a göre kent insanı göçmen atalarının başardığından daha uygun bir forma sokuyorsa şu anda bütün yaşamların tek bir enformasyon ruhuna sokulması tüm insanlığı

tek bir bilinç haline getirebilir. Marshall McLuhan'a göre telgrafın icadı sonrası insanlık teknoloji çağına girmiş ve bu teknoloji sayesinde insanlar yeniden bir araya gelmişlerdir. Böylece matbaa ve sonrası kitapların çoğalması sonrası ortaya çıkan bireyselleşme teknoloji ile birlikte insanlık kültüründen ayrılmış ve böylece global köy ortaya çıkmıştır. McLuhan'a göre bu global köyde her şey aynı anda olmakta, zaman ve mekan kavramları yok olmaktadır. Global köy bir bakıma tüm dünyanın benzer markaları kullanmaları benzer ürünleri tüketmeleri olarak da düşünülebilir. McLuhan da, enformasyonun tüm dünyaya yayılmasının küresel bir tüketimi ortaya çıkardığını söylemektedir. Global köy, global kente dönüşmüş, bu kentin yöneticileri ise reklamcıların reklamlarını yaptığı tüketim mallarının üreticisi olan ulus ötesi şirketlerdir. Bu şirketler dünya ekonomisini dolayısıyla dünyanın yönünü belirlemekte bu gücüyle de insanların tüketim alışkanlıklarını değiştirmekte ve insanları hızla birer tüketim makinesi haline getirmektedir.

Marshall McLuhan, global köy tezinde başta televizyon olmak üzere iletişim teknolojilerinin dünyayı benzer hislere sahip global bir köy haline getirdiğini, bu global ekonomik sistemin eleştirilmesini değil umut ve cazibe ile savunulmasını öne sürmüştür. Ancak gelişen küresel ekonomi ve kapitalizm bu konuda McLuhan'ı haksız çıkararak global dünyada insanlar arasında önemli ekonomik farklılıklar doğmasına neden olmuştur (Oskay, 2000: 216).

Medya teorisyeni Marshall McLuhan, 1964 yılında Gutenberg Galaksisi isimli kitabında, teknolojinin ve bilginin hızlı bir biçimde yayılmasının dünyayı nasıl küçülttüğünü açıklamak için "küresel köy" terimini kullanmış ve Web, akıllı telefonlar, YouTube veya Twitter gibi, bilgi ve onu taşıyan medya hakkındaki görüşleri hala ilham verici sayılmaktadır. McLuhan ayrıca "sörf" terimini bilgiyi hızla hareket ettiren bireyler bağlamında kullanmış ve yeni medya literatürü için katkıda bulunmuştur.

Günümüzde yeni medya ve sosyal medya, haber ve bilgi için gelişen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Twitter ve Facebook yayınların uzantıları söz konusu olduğunda, akıllı telefonlar, baskı ortamının uzantıları olarak düşünülebilmektedir. İnsanların her zaman daha öncekilerden tamamen farklı bir yeni medyaya adapte olabildiklerini belirten

Marshall McLuhan zaman ve mekanın önemini yitirdiğini ve global köyde her şeyin aynı anda gerçekleştiğini vurgulamaktadır.

6. İnsanın Bir Yardımcısı Olarak McLuhan'ın Tetrad Kavramı ve Sıcak-Soğuk Medya Ayrımı

Medya ve kültür çalışmaları alanında önemli bir yere sahip olan McLuhan'ın, oldukça karmaşık olan medya konusuna dair bazı tanımlamalar yaptığı bilinmektedir. Teknolojik determinist bir düşünür olarak konumlandırılan McLuhan, "Understanding Media" (1964) adlı eserinde medyaya dair günümüze ışık tutacak nitelikte tanımlamalar ve açıklamalar yapmakta, teknolojik araçların toplumsal ve kültürel değişim ve dönüşümlerde etkin bir rol oynadığı görüşünü savunmaktadır.

McLuhan, insan uzuvlarını teknolojinin bir uzantısı olarak kabul etmekte, insan uzuvlarının yetersiz kaldığı noktalarda teknolojiye başvurduğunu ifade etmektedir. McLuhan "Understanding Media" adlı eserinde medyayı ikiye ayırarak sıcak ve soğuk olarak yeniden tanımlamaktadır.

Sıcak medya, yalnızca bir duyuya hitap eden araçlar olarak tanımlanırken, soğuk medya birden fazla duyuya hitap eden iletişim araçları olarak tanımlanmaktadır. McLuhan'ın bu ayrımının temelinde, "katılım duygusu uyandırma" ve "katılım duygusu uyandırmama" fikri bulunmaktadır. Sıcak medyanın 'yüksek çözünürlüklü' olarak tanımlanması, duysal verilerin zengin olmasından ve seyircilerin daha az katılım göstermesi gerektiğinden kaynaklandığı bilinmektedir. Soğuk medya ise daha az duysal veri sağladığından daha fazla katılım gerektirmekte veya seyirci tarafından "tamamlama" talep etmektedir. Denilebilir ki, McLuhan sıcak ve soğuk medya ayrımını insanın bilişsel çabaları üzerine temellendirmektedir. McLuhan, araçları sıcak ve soğuk olarak tanımlamasının ardından, tek duyuya seslenen radyoyu sıcak bir araç, telefonu ise soğuk bir araç olarak niteleyip bunun nedeni de iki aracın kullanıcı üzerinde çok farklı etkilere sahip olduğuna vurgu yaparak belirtmiştir (McLuhan, 1964:23, Akt. Erken 2017: 46). Kuşkusuz ki, McLuhan açısından, televizyonun teknik açıdan kalitesi arttıkça, 1960'lardan bu yana daha sıcak medya haline gelerek, söz konusu kavramlar tartışmalı hale gelmektedir. McLuhan'ın sıcak ve soğuk medya ayrımında bazı farklılıkların tekrarlandığı, seyircilerin katılımının

derecesinin önemli olduğu, öncelikle medyaya değil, içeriklerine ve medyayı belirli durumlarda nasıl kullanıldığının önemli olduğu aşıkardır.

Her ne kadar McLuhan'ın sıcak ve soğuk araçlar üzerinden yaptığı tanımlama geçmiş dönemlere ait araçların özelliklerini fazlasıyla vurgulasa da, günümüzde medyaların tek bir duyuya veya çoklu duyulara hitap etmesi söz konusu ayrımı dönüşüme uğratmıştır. Bu nedenledir ki, günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve kullanımının yaygınlaşmasını sağlayan internet ise McLuhan'ın sıcak ve soğuk medya ayrımına dahil olamamaktadır. Ancak, McLuhan'ın medya konusundaki çalışmaları derinlemesine incelendiğinde, medya araçlarıyla ilgili yaptığı vurgulamaların güncelliğini koruduğu anlaşılmaktadır.

McLuhan'ın medya hakkındaki düşüncelerini anlamak bakımından “Tetrad” kavramı üzerinde durmak önemli görülmektedir. Düşünürün önemle üzerinde durduğu söz konusu kavram, teknolojinin etkilerini ve olasılıklarını analiz etmek adına sezgisel bir çerçeve sağlamaktadır. Medyayla ilgili, medyanın neyi geliştirdiği, neyi geçersiz kıldığı, daha önce kullanılmış olan neleri geri getirdiği ve dönüşüm geçirip geçirmediği gibi bir dizi soru için bir rehber gibi hizmet veren “Tetrad” kavramı teknolojinin her zaman birden fazla yönde kullanıldığını hatırlatır niteliktedir. Görülmektedir ki, teknolojik gelişmeler ve etkileri doğrusal bir biçimde gerçekleşmemektedir.

McLuhan, araştırmalarında dört medya yasası ortaya koymuştur. Söz konusu dört yasa, her bir araç ya da teknolojinin özelliklerini tanımlamaya yardımcı olmaktadır (<https://www.owenkelly.net/984/mcluhans-tetrads/>, 10.01.2018):

- 1. Geliştirme:** Bireyin ya da kuruluşun teknolojiyi yeni bir şekilde kullanması beden ve zihnin erişimini genişletmektedir: Araba ayakların bir uzantısı olarak görülebilir; gözün bir uzantısı olarak mikroskop; ayaklarımızın ve kollarımızın bir uzantısı, kütüphaneler ise bir uzantısı aklın bir uzantısı olarak görülebilmektedir. 'Araç neyi geliştiriyor, neye yoğunlaşıyor, mümkün kılıyor ya da hızlandırıyor?'
- 2. Ters Çevirme:** Her yeniliğin kendi içinde tersi olma durumu söz konusudur. Hedef kitlenin coşkusunu, özgün faydalarını tamamlayıcı hatta zıt duygulara geri

döndürmeyi göze almaktadır. Örneğin, trafik sıkışıklığı ve hava kirliliği, bir yaya için otomobil kültürü gibi.

3. **Geri Alma:** İnsanların sınırlı duyu ve motor becerileri vardır. Mevcut medya bu duyu ve becerilerin sadece bazılarını teşvik etmekte ve güçlendirmektedir. Örneğin, internet işitsel duyuları aural üzerinden geliştirmiştir. Başarılı bir yeni araç "geri almak" ve mevcut medya teşvik olmayan bir anlamda veya beceri geliştirmektedir. Duyu ve beceri sayısı sınırlı olduğundan, eski bir araç muhtemelen bu anlamda kullanılmaktaydı.
4. **Eskime:** Yeni medya, eski medya biçimlerini altüst etmektedir. 'Yeni araç tarafından kenara itilen ya da eskimiş olan şey' şeklinde özetlenebilmektedir. Yeni teknolojiler sınırlı sayıda duyu ve motor becerileri genişletmeye devam etmektedir. Eski teknolojinin içeriği daha güncel, daha geniş kapsamlı olarak tanımlanan yeni teknoloji almaktadır.

Tetrad için temel olan bu dört yasa, birbirleri ile etkileşim içinde anlamlı bir bütün oluşturmakta ve insanın algısal ve düşünsel farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya çıkardığını göstermektedir.

7. İçerik mi Araç mı Mesajı Oluşturur

McLuhan medyayı insan uzuvlarının bir uzantısı olarak görmüştür, diğer bir deyişle doğal insan yeteneklerini genişleten bir teknoloji olarak kabul etmektedir. Teknolojiler insan varoluşuna yapılan basit eklemeler olarak görülmemektedir. Bu teknolojiler, insanların nasıl düşündükleri, nasıl hissettikleri ve nasıl hareket ettikleri konusunu gündeme getirmekte, hatta öyle ki bireyin algısını ve bilgi işlemlerini değiştirmektedir. Yeni teknolojiler insanın psikolojik, fiziksel ve sosyal etkileri haline gelmiştir. "Teknolojik araçların çoğu insanın fiziksel yeteneklerini geliştirmek çabası içindir; iletişim teknolojisi düşüncenin, bilincin, insanın ender kavramsal yeteneklerinin uzantısıdır" (Erdoğan&Alemdar, 2005:139). McLuhan'a göre medya, insanın algısını yeniden şekillendirmektedir. McLuhan, "araç mesajdır" derken bu şekillendirmeyi kastettiğini öne sürmektedir.

Diğer bir deyişle mesajı ileten araç, taşıdığı mesajın içeriğinden daha etkili bir olgudur. İnsanı aldığı mesajın içeriğinden çok mesajı taşıyan, onu ileten medya etkilemekte, değiştirmekte ve hatta dönüştürmektedir.

McLuhan araçların özünde taşıdığı anlam biçimlerinin mesajı ve mesajın içeriğini belirlediğini düşünmektedir. Bir başka deyişle, pek çok kişi teknolojinin yani aracın doğuştan iyi ya da kötü olmadığını düşünse de, McLuhan bu görüşün tam tersini savunarak, aracın gerçek içeriğinin kendisi olduğunu belirtmiştir (Rigel, 1993: 135). McLuhan'ın medya teorisine dayanan bu temel fikri, aracın ifade biçimlerinin yol açtığı değişiklikler bakımından araçla özdeşleştirilmesi biçiminde anlaşıldığında yeniden geçerlilik kazanmaktadır. Bu bağlamda, McLuhan yazılı kültür yerine, imgeye dayalı görsel kültürün tercih edilmeye başlandığı gerçeğini vurgulamak istediği aşıkardır. İnsanın algısal ve düşünsel yapısındaki bu gelişimler ve değişimler toplumun sosyo-kültürel yapısında da köklü değişimlere yol açmaktadır. Dolayısıyla, aracın esas, yani evrensel mesaj olduğu tartışılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

McLuhan'a göre, bir teknolojinin "kişisel ya da toplumsal sonuçları" teknolojinin sunmuş olduğu medyaların insan yaşamında oluşturduğu "yeni ölçek" ten kaynaklanmaktadır. Örneğin; McLuhan'ın (1964) araç olduğunu düşündüğü demiryollarının gelişimiyle birlikte seyahat süresinin kısalması söz konusu gelişimin yeni tür şehirleri inşa ettiğini, iş ve eğlence anlayışının ileri noktalara taşınabildiği söylenebilmektedir. Ayrıca, demiryolları insanların ürünleri kolayca transfer etme imkanını da arttırmıştır. Sonuç olarak, McLuhan ortamın mesaj olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak, McLuhan, bir ortamın "içeriğinin" her zaman bir başka ortam olduğunu iddia etmektedir. Örneğin; konuşma yazının içeriğidir, düşünce konuşmanın içeriğidir gibi. McLuhan'ın da belirttiği gibi, yazı bir ortamın içeriğini büyük ölçüde değiştirebilmekte ve bu sayede tek bir harften romana her şey yazılabilmektedir.

Özetle, McLuhan, araç mesajdır derken (McLuhan, 1965: 7) insanın mesajları verildiği ortamın süzgecinden geçirerek aldığını, dönüşümleri hiç beklenmedik hale getirdiği için bir köy haline dönüşen sosyal ilişkiler yapısını öngörmektedir. McLuhan'a göre aracın sahip olduğu etki güçlü ve yoğundur. O'na göre, araç insanı kontrolsüzce ve bilinçsizce

etki altına almaktadır. McLuhan, “araç mesajdır” teorisinde, mesajın hiçbir öneminin olmadığını söylemediğinin altını çizmektedir. Ancak teknolojinin insan üzerindeki etkilerini inceleyebilmek ve anlamlandırabilmek adına aracı anlamının ne kadar değerli olduğuna önemle vurgu yapmaktadır.

McLuhan, kullanılan teknolojilerden ve iletişim araçlarından sonraki teknoloji ve iletişim araçlarının söz konusu olmasıyla, yeni iletişim araçlarının da insan bilincinin bir uzantısını oluşturacağını söylemiştir. McLuhan’a göre yeni teknolojiler ve yeni araçlar televizyonu da kapsayacak şekilde bir sanat biçimine dönüştürecektir. Bilgisayarın bir iletişim ve araştırma aracı olarak yeniden kişilerin kullanımına girerek kitle kütüphanelerini işlevsiz kılabileceğini, bireyin ansiklopedik fonksiyonunu geri getirerek onu satılabilir türden, kişiye özel bilgiye çevireceği tahminini de günümüze ışık tutacak şekilde yapmıştır.

8. Küresel Köyün Küresel Matbaası

McLuhan sözel kültürden yazılı kültüre geçişi anlattığı eserine Guthenberg Galaksisi adını vermiştir. Matbaanın icadı sonrası sözlü kültürün yazılı kültüre dönüşmesi ve bilginin küresel şekilde yayılmaya başlaması aslında küreselleşmenin ilk adımı olarak düşünülebilir ancak McLuhan, matbaa ve kitaplarla birlikte toplumu oluşturan bireylerin kendilerine döndüklerini, toplu halde konuşmak, bilgi alışverişinin yerini kitap okumanın aldığını öne sürerek, aslında kabile çağında daha küresel bir dünyanın olduğunu, her kabilenin topluluğun birbirlerinden pek haberdar olmasalar da kendi dünyalarının küresel olduğunu öne sürmüştür, matbaanın bulunmasıyla bu küçük dünyaların da parçalanarak bireyselliğe yenik düştüğünü belirtmiştir.

McLuhan bu eserinde, fonetik kültürün, görsel eğilimin, yazı ile birlikte insandan ne kadar uzaklaştığını anlatırken, bu yeni teknolojiyle birlikte makineler için yükselme çağına girildiğini belirtmiştir. McLuhan’a göre, her teknoloji kullanılmaya başlandıktan sonra önceki döneme ışık tutmuştur.

İçinde bulunduğumuz elektronik çağı yaşadıkça daha iyi anlamlandıracağımızı öne süren McLuhan, bu tezini teknolojik gelişmelerin insan hayatına verdiği/verebileceği etkiler üzerinden örneklendirmiştir. McLuhan’a göre, üretim bandı ile teyp bandının aynı anda

çalıştığı, yeni iletişim teknolojilerinin insanlar arasındaki duvarları yıktığı günümüzde kitlesel üretimin mucizeleri anlaşılabilir. Ancak, bu yeni gelişmeler insanları işsiz ve mülksüz bırakarak insanları yine bir belirsizlik içine sokma ihtimali bulunmaktadır (McLuhan, 2001:11).

McLuhan Gutenberg Galaksisi adlı kitabında matbaanın olumlu veya olumsuz sonuçlarını tartışmamış, onun yerine insanın ortaya çıkardığı bir gücün ne gibi sonuçlar doğurabileceği konusunda yaşanan bilinçsizliğin bir felakete yol açabileceğini öne sürmüştür. Buna örnek olarak da matbaanın ortaya çıkışını vermiş, insanın kendi eliyle icat ettiği bu aletin insanın kültürel yapısını nasıl değiştirdiği üzerinden anlatmıştır. Matbaanın icadından yıllar sonra bir başka insan yapımı alet olan televizyon tıpkı matbaa gibi toplumsal ve kültürel değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Bu değişime McLuhan da kayıtsız kalmamış, televizyonun toplumsal pratiklere nasıl etki ettiğini ortaya koymuştur.

9. Elektronik Çağın Önderi Televizyon

Televizyon, icat edildiği Birleşik Devletler’de 1960’lı ve 70’li yıllarca yaygınlaşmış olmasına rağmen, o yıllarda Gerbner haricinde Televizyonun etkileri hakkında araştırmalar yapılmamıştır. Gerbner (2008) televizyondaki şiddetin gerçek hayata yansımalarını yaptığı bir takım araştırmalarla ortaya koyarak ekme kuramının temellerini atmıştır.

Gerbner dışında o yıllarda televizyon etkileri üzerine araştırmalar yapan diğer isim ise McLuhan’dır. “Understanding Media: The Extensions of Man” (1964) adlı eserinde televizyon ve etkilerinden bahseden McLuhan, sonraki yıllarda yapılacak çalışmalara öncülük etmiştir.

McLuhan’ın televizyon teorisine göre medya ve alıcı/izleyici arasında bir bütünlükten bahsedilmektedir. Bu bütünlükten kast edilen içerikten önce televizyonun yapısal olarak izler kitleyi yapısal anlamda dönüştürmesidir. Bu bağlamda McLuhan’ın televizyon teorisinin, biçimselci yaklaşımları dolayısıyla medya tekniğine öncelik tanıyan ve içeriği belirleyici bir önem atfeden modeller arasında değerlendirilmesi gerekmektedir (Şentürk, 2009, s.25).

McLuhan'a göre televizyon sadece bir eğlence aracı değil aynı zamanda bir eğitim aracıdır. Bu eğitim sadece okullarda verilen eğitim değil aynı zamanda bir yaşam tarzının kitlelere öğretilmesidir. McLuhan'a göre, Büyük Buhran sonrası ortaya çıkan zenginliği özendirici yayınlar, televizyonun yaygınlaşması birlikte itibar kaybetmeye başladı. Her zaman büyük evler büyük arabalar gösterişli eşyalardan hoşlanması telkin edilen Amerikan toplumu televizyon sayesinde 1950'li yıllardan itibaren küçük arabalardan, ufak tefek eşyalardan da hoşlanmaya başlamıştır ve lüks ve zengin olanın özenilecek bir değer olmadığına, küçük ve basit olanın sevimli olabileceğine hükmetmiştir (McLuhan, 1965 s. 323).

Günümüzde televizyon önemli bir kitle iletişim aracı olmayı sürdürmekte, internet teknolojisiyle senkron bir biçimde kullanılarak form değiştirmekte ve halen önemli bir haber kaynağı olarak kullanılmaktadır. McLuhan 60'lı yıllarda teknolojik gelişmelerin dünyayı global bir köye dönüştüreceğini söylemiştir. İnternetin ordu ürünü olmaktan çıkıp ticari anlamda kullanılmasıyla ve dünyada hızla yaygınlaşmasıyla birlikte "Global Köy" kavramı tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Günümüzde bilgisayar teknolojisi olmadan oluşturulmayacak ve kullanılamayacak teknolojiler olarak tanımlanan "yeni medya" konusunu önemli gören hemen hemen herkesin kendisini McLuhan'ın 1960'lı yıllarda yaptığı medya çalışmalarına dönmek zorunda hissetmesi ona "dijital çağın kâhini" denmesinin nedenini açıkça ortaya koymaktadır. Zaman ve mekan kavramının ortadan kalktığı, bilgiye erişmenin sınırsız hale geldiği dijital ve interaktif çağda, her şeyin aynı anda gerçekleştiğini vurgulayan McLuhan'ın "küresel köy" kavramını günümüz egemen kitle iletişim aracı olan internet için de kullanabilmek mümkündür.

İnternet teknolojisi ve bizlere sunmuş olduğu yeni medya ve sosyal medya araçları günümüzde televizyonu, radyoyu, basılı gazete ya da dergiyi de kapsamaktadır. Bu bağlamda, internet teknolojisinin uçsuz bucaksızlığı kitle kütüphanelerini gereksiz kılmakta ve çevrimiçi veritabanlarını oluşturmaktadır. Web 2.0 teknolojisinin de yetersiz kalmasıyla birlikte Web 3.0 teknolojisinin kişiye özel veriler üretmesi ve bunları işlemesi herkese gereksinimi olan, ilgilenebileceği içeriği göstermesiyle McLuhan'ın öngörüsü gerçeğe dönüşmüştür.

10. Elektronik Çağın Zirvesi: Soğuk Medyadan Sosyal Medyaya

McLuhan, medya araçlarını soğuk ve sıcak olarak ayırırken, soğuk bir araç olarak gördüğü televizyonu elektronik çağın belirleyicisi olarak konumlandırmaktadır. Ancak günümüz dijitalleşmiş dünyasında internet ve/veya sosyal medya git gide belirleyici konuma gelmeye başlamış hatta televizyonu evrime zorlayıp internete bağlanan bir dijital kutu haline getirmiştir. Matbaanın icadı ve kitapların yaygınlaşması ile insanların bireyselleştiği ve tek başına daha çok vakit geçirdiğini öne süren McLuhan, televizyonun toplum hayatına girmesi ile insanların sözlü kültürde olduğu gibi yine bir araya gelmeye başladığını karşılıklı iletişim halinde bu medya aracına maruz kaldıklarını savunmuştur. İnternet ve sosyal medya ile birlikte ise kitap-televizyon-sözlü kültür çağının çağdaş bir karışımı ortaya çıkmıştır. Bireyler kitap okur gibi telefonları ile başbaşa vakit geçirmeye başlarken, televizyon izler gibi haberlere, eğlenceli içeriklere anında ulaşmakta ve bunları paylaşarak yeni içerikler yaratarak “arkadaşlarına” iletmektedirler.

Medyanın, arabuluculuk nosyonundan akan günümüz toplumundaki merkezîliğini incelemek, Mc Luhan'ın aforizmasının devamında, “Araç mesajdır” a dayanmaktadır. McLuhan'ın medya çalışmalarında bıraktığı kültürel perspektifin mirasına paralel biçimde, teorinin öne sürdüğü teknolojik determinizm kavramı bu alanda araştırma yapanların, ötesine geçmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Facebook ve Twitter gibi anlık bilgi akışının sağlandığı sosyal ağlar konuşma ve bilgi alışverişi potansiyelinin kullanımının kendisini tanımladığını ve çeşitli biçimlerde kullanıldığını gözlemlemekteyiz. Örneğin; Twitter sadece insanların günlük yaşamlarına ilişkin önemsiz bilgilerin aktarımını kolaylaştırmamış aynı zamanda, dünyanın her yerindeki iletişim ve bilgi kaynağına kadar, Twitter sosyal ve politik seferberlik amacıyla kullanılmıştır. Böylece sosyal ve politik manada gazetecilere hizmet etmiştir. Twitter, dijital bir sosyal medya olarak, araçsal çevre olarak ele alınabilir, yaratıcılarının ve programcılarının bunun için amaçladığı işlevleri ve özellikleri hala taşımaya rağmen, kullanımı, önceden tanımlanmış işlevlerin ve kullanılacak sosyo-kültürel bağlamın bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

11. Teknolojik Determinizm: Teknoloji ile Kültürleşme

İletişim kuramlarını teknolojik gelişmeler üzerinden okuyan McLuhan, teknolojik determinizm kuramında, insanların iletişimlerinin insanların ontolojilerini etkilediğini öne sürmüştür. McLuhan'ın teknolojik determinizm kuramı teknolojinin keşfedilmesiyle ve yenilenmesiyle oluşmaktadır (Hartley, 2011:244). McLuhan, insan kültürünün, iletişim kurma biçimlerine bağlı olarak değişiklik gösterdiğini dile getirmektedir. Bir başka deyişle, ortaya çıkan yeni bir iletişim teknolojisi kültürel değişime yol açmaktadır. McLuhan'a göre en başta aletlere şekil verirken, daha sonra gelişen teknolojiler insana ve kültüre şekil vermektedir. Tüm bunlara rağmen teknolojik determinizm geleceğe yönelik öngöründe bulunamaz. Örneğin, matbaanın bulunduğu dönemde insanlar matbaanın ne gibi değişiklikler yaşanacağını tahmin edemediğinden bu konuda geleceğe yönelik tahminlerde bulunamamışlardır. Teknolojik determinizm diğer yandan araç mesajdır diyerek içerik yerine araca bakılmasını söylemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Marshall McLuhan'ın, çalışmaları ve araştırmaları geçmişten günümüze medyaya ışık tutacak niteliktedir. Medyaya karşı destekleyici bir bakış açısıyla yaklaşan "McLuhan, Mekanik Gelin" gibi erken dönem çalışmalarında medyaya oldukça eleştirel yaklaşmıştır. McLuhan, insanlık tarihini teknolojik gelişmeler üzerinden okuyarak, bu gelişmelerin insanlık tarihinde çağlar açıp çağlar kapattığını öne sürmüştür. Ona göre, insanın birer uzvu olan aletleri, insanlar yaratırken, bu aletler insan kültürüne ve yaşamına etki etmektedir. Söz gelimi yazının bulunması, matbaanın icadı ve elektronik icatlar insanın hem birey olarak hem de toplumsal yaşamında değişimler yaşamasına neden olmuştur.

İnsanlık kültürü sözel bir kültür olarak kabileler halinde kendi küresel köylerinde yaşamaktayken yazının icadı ile edebiyat kültürü ortaya çıkmış, sözlü kültür, dil, kulak yerine göz ve görsellik önem kazanmaya başlamıştır. Daha sonra matbaa icat edilmiş, insanın bir uzvu, bir insan yaratısı olan matbaa ve onun ürünü olan kitapların çoğalması sonrası insanlar yazının esiri olmuş, konuşma yerini okumaya bırakmış ve toplum kitaplarına kapanarak bireyselleşmiştir. Telgraf ile başlayan elektronik çağda ise görsellik önemini korusa da, tüm insanlar bu yeni medya ürünlerine katkıda bulunmuş, yeni nesil bir kabileleşme ortaya çıkmış, dünyanın iki uzak ucu arasında bile etkileşim ortaya

çıkılmış, başta televizyon olmak üzere bu kitle iletişim araçları zaman ve mekan kavramlarını yeniden yorumlanmasına neden olmuştur ve dünya global bir köy halini almış, küçük bir köydeki gibi her gelişmeden o köydeki herkes haberdar olabilmektedir. McLuhan, kitle iletişim araçlarının insan yaşamını ve kültürünü etkilediğini vurgularken, bu etkilemede medyanın ilettiği mesajdan ziyade o iletişim aracını öne çıkarmış ve “Araç Mesajdır” kavramını ortaya atmıştır. Marshall McLuhan, teknolojik determinizm kuramında da yine bu konulara deyinmiş, teknolojik gelişmelerin insan yaşamına olan etkilerinden bahsetmiş ancak bu etkilerin o an için değil, gelecekte anlaşılabilirliğini iddia etmiştir.

Tüm bu kavramlar ve kuramlar ile birlikte McLuhan’ın medya adına bir dönüşüm teorisi içinde düşünce temeli oluşturduğu, bu temelin her teknolojik değişim ve dönüşüm ile birlikte yeniden değerlendirilebileceği söylenebilmektedir. Söz gelimi yeni nesil kitle iletişim araçları ve yeni medyada yaşanan her türlü gelişmeye McLuhan açısından bakmakta fayda bulunmaktadır. McLuhan’ın teorilerini öne sürdüğü dönemlerde henüz yeni medyadan bahsedilmese de, teorileri günümüz teknolojisine ışık tutmuştur ve literature kaynak oluşturmuştur.

Çalışma, günümüzde özellikle Türkçe literatürde, yeni medya üzerine yapılan çalışmalarda kaynak olarak McLuhan’ın teorilerini kullanmak isteyen araştırmacılara ve bu araştırmalara ışık tutması açısından kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Atabek, Ü. (2001). *İletişim ve Teknoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. & Korkmaz, A. (2005). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Erken, F. (2017). Dijital Medya Çağında McLuhan: Sıcak/Soğuk Araçlara İlişkin Güncel Bir Revizyon. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi. Cilt:25, Sayı:3*.
- Güngör, N. (2013). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hartley, J.(2011). *Communication, Cultural and Media Studies: The Key Concepts*. London: Routledge.
- Laughey, D.(2007). *Key Themes in Media Theory*. New York: Open University Press.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding Media*. London: The MIT Press Cambridge.
- McLuhan, M. (2001). *Global Köy*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- McLuhan, M. (2014). *Gutenberg Galaksisi*. İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
- Oskay, Ü. (2000). *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Rigel, N., Batuş, G., Yücedoğan, G., Çoban, B. (2005). *Kadife Karanlık*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Rigel, N. (1993). *Kağıt Kaplanlar*. İstanbul: Der Yayınları.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şentürk, R. (2009), McLuhan'ın Televizyon Teorisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:8 Sayı:15 Bahar 2009 s.17-31*

International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), June, 2019; 5(1): 137-158

<http://www.iletisimcagi.com/2016/04/23/marshall-mcluhanda-iletisim-ve-tarihin-caglara-ayrimi/>, Eriřim Tarihi: 10.01.2018).

<https://www.owenkelly.net/984/mcluhans-tetrads/>, Eriřim Tarihi: 10.01.2018).